

KIRJA-ARVIO

Sulkunen, Pekka : The Saturated Society. Governing Risk and Lifestyle in Consumer Culture.

Visa Heinonen

Helsingin yliopiston sosiologian professori Pekka Sulkunen tarkastelee uusimmassa teoksessaan mielenkiintoisesti siirtymää teollisuusyhteiskunnasta kuluttajakapitalismiin. Teos on sekä sukellus sekä yhteiskuntateoriaan että oppihistoriaan. Sulkunen on taustaltaan pitkän linjan alkoholitutkija, mikä selittää alkoholismin, tupakoinnin ja huumeriippuvuuden kaltaisten addiktoiden ja siten kulutuksen patologisten ilmiöiden vahvaa painotusta teoksessa. Ennen Helsingin yliopistoa Sulkunen on työskennellyt Alkoholipoliittisessa tutkimuslaitoksessa sekä Turun ja Jyväskylän yliopistoissa Suomessa ja useissa ulkomaisissa yliopistoissa vierailevana professorina. Hän on julkaissut lukuisia tutkimuksia alkoholiin liittyvistä kysymyksistä sekä sosiologisesti kulttuuriteoriasta ja sosiosemiotiikasta. Sulkunen on tunnettu suomalainen sosiologi englanninkielisen eli koko globaalin tutkijayhteisön lisäksi ranskankielisessä maailmassa. Hän on kirjoittanut myös Suomessa paljon käytetyn sosiologian perusoppikirjan.

Nyt käsillä olevassa teoksessa Pekka Sulkunen tarkastelee yhteiskunnan muutoksia elämäntyylien sääntelyn näkökulmasta. Hänen erityisenä mielenkiinnon kohteenaan ovat valtion ja markkinoiden sekä ihmisten arkielämän muuttuvat suhteet. Sulkunen esittää, että modernin kulutusyhteiskunnan kehittyessä nykyiseen muotoonsa edistyksen, yksilöllisyyden ja demokraattisen valtion modernit ideaalit ovat rajoittaneet elämäntyylien sääntelyn mahdollisuuksia ja yksilön omaa vastuuta vapailla markkinoilla toimivana kuluttajana on korostettu. Teoksessa tarkastellaan kriittisesti muun muassa uusliberalistista ideologiaa ja vapaata markkinataloutta, modernin sosiologiaa, uutta kulutusyhteiskuntaa, kansalaisuutta joukkoyhteiskunnassa sekä sääntelyn ja toiminnan välistä vuorovaikutusta. Sulkunen nojautuu Smithin, Marxin, Weberin ja Veblenin kaltaisten klassikkojen lisäksi myös monien 1900-luvun loppupuolen kuten Bourdieun, Eliasin, Foucault'n, Baudrillardin, Riesmanin ja Giddensin yhteiskuntatieteilijöiden teorioihin, joiden avulla hän analysoi.

Aluksi Sulkunen tarkastelee elämäntyyliä sosiaalisina siteinä hyödyntäen Pierre Bourdieun yhteiskuntateoriaa ja erityisesti Bourdieun habituksen käsitettä. Kolmannessa luvussa hän analysoi edistyksen käsitettä yleisesti hyvänä asiana Adam Smithin *The Theory of Moral Sentiments* -teoksen näkökulmasta. Kyseinen teos on jäänyt valitettavasti *The Wealth of the Nations* -teoksen varjoon. "Moraalituntojen teoriassaan" Smith kuitenkin tarkasteli

emotionaalisten intressien vaikutusta inhimillisen käyttäytymisen ja muihin ihmisiin reagoimisen määrääjänä. Smith tunnisti kolmenlaisia inhimillisen käyttäytymisen motiiveja: sosiaaliset tunteet kuten anteliaisuus, humanisuus, ystävällisyys ja myötätunto, epäsosiaaliset tunteet kuten viha ja suuttumus sekä itsekkäät tunteet kuten onnellisuus ja surullisuus. Hänen yhteiskuntateoriansa keskeinen käsite oli *sympatia*, jolla Smith tarkoitti ihmisten kykyä eläytyä muiden ihmisten tunteisiin. Smithin mukaan hyveet perustuivat moraalitunteisiin. Monien valistusajattelijoiden tapaan hän uskoi edistykseen ja sivilisoitumisen mahdollisuuksiin inhimillisten paheiden vastavoimina. Oppihistoriallinen tutkimus on viime aikoina tuonut vahvasti esiin Smithin moraalitunteiden teorian täydentämään yleistä käsitystä Adam Smithistä vapaiden markkinoiden profeettana. Nykytutkimuksen valossa Smith ei suinkaan ollut pidäkkeetön nykyisten libertariaanien kaltaisen yö-vartijavaltio-ajattelun puolestapuhuja.

Neljännessä luvussa Sulkunen käsittelee yksilön autonomiaa, sen rajoja ja sopimussyhteiskuntaa Max Weberin ja itsekurista käytyjen keskustelujen avulla. Hän analysoi mielenkiintoisesti sosiaalisia ongelmia ja raittiusliikkeiden nousua esimerkkinä elämäntyylin sääntelystä. Seuraavaksi Sulkunen tarkastelee romanttista eetosta ja uuden keskiluokan elämäntyyliä. Kuudes luku on omistettu nykypäivän kulutusyhteiskunnalle ja sen kritiikille. Sotien, vallankumousten, epätasa-arvon ja poliittisen sarron ohella 20. vuosisadalla toteutui ennen näkemätön kulutusmahdollisuuksien lisääntyminen ja myös laajentuminen koskemaan muitakin kuin yhteiskunnan ylimpiä kerroksia. Valinnasta tuli hyve ja joukkokulutuksesta yhteiskunnallinen päämäärä. Kehitys sai liikkeelle kritiikot John Galbraithista marxilaisiin ja edelleen Jean Baudrillardiin. Kuluttajan valintojen merkitys on korostunut korostumistaan. Markkinointi ei kuitenkaan näyttäisi luovan tarpeita vaan pikemminkin anastavan omiin tarkoituksiin kuluttajan tarpeen vakuuttaa itselleen ja muille olevansa valintoja tekevä toimija.

Luku seitsemän on omistettu hyvinvointivaltion ja kulutusyhteiskunnan suhteiden tarkastelulle. Sulkunen käy läpi länsimaissa erityisesti toisen maailmansodan jälkeen toteutunutta muutosta hyvinvointijärjestelmien kehittämisen kautta kulutusyhteiskunniksi. Hän viittaa erityisesti pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan mallin muotoutumiseen. Hyvinvointiyhteiskunnan kritiikki on monesti liittynyt jännitteeseen autonomian ja läheisyyden välillä. Kritiikki onkin johtanut yksilön autonomian ja yksilöllisyyden korostumiseen sekä projektiyhteiskuntaan, jossa yksilöille tarjotaan erilaisia näennäissopimuksia valtasuhteiden peittämiseksi ja korostetaan yksilön valintaa. Sulkunen pohtii terävästi sitä, mihin projektiyhteiskunnan hallinta projektien avulla on johtanut: vaikutuksista ja tuloksista on tullut keskeisiä käsitteitä, jotka hallitsevat myös yhteiskuntaa koskevaa tietoa. Enää ei pyritä selittämään käyttäytymistä tai ymmärtämään mekanismeja vaan tyydytään tulosten tai vaikutusten mittaamiseen. Evaluaatiotutkijat voivat siirtyä joustavasti substanssialueelta toiselle. "Uusi julkisjohtaminen" (New Public Management) on ajan henki.

Pekka Sulkusen teos on kulutustutkijoiden näkökulmasta kiinnostava ainakin kulutussosiologian ja yhteiskuntateoreettisesti virittyneen kulutustutkimuksen analyysinä. Se tuo oppihistoriallista syvyyttä nykypäivän tutkijoiden tarkasteluihin. Nykyään näköjään ajatellaan kovin usein, että ennen 2000-

lukua esitetyillä teoreettisilla näkökulmilla on vähän annettavaa nykypäivän tutkijoille. Mielestäni tämä on melkoinen harhakuvitelma. Toiseksi riippuvuutta aiheuttava kulutus – oli se sitten alkoholin, tupakan tai rahapelien kulutusta – merkitys näyttäisi olevan pikemmin kasvamaan kuin vähene- mään päin. Pitkän linjan alkoholitutkijana Sulkusella on paljon annettavaa tällaisiin keskusteluihin. Kolmanneksi raskaan sarjan yhteiskuntatieteilijänä Pekka Sulkunen tarjoaa mielenkiintoisia keskustelukumppaneita ja näkö- kulmia kulutustutkijoille eritellessään yhteiskuntatieteen klassikoiden ja eri- tyisesti 1900-luvun lopun ranskalaisten tutkijoiden kuten Baudrillardin, Bourdieun, Foucault'n, Lévi-Straussin ja Maffesolin teorioita.

Kaiken kaikkiaan Pekka Sulkusen teos kulutus- ja hyvinvointiyhteiskunnan yhteensovittamisen ongelmista on mielenkiintoista luettavaa. Kirjan soisi kuluvan myös mahdollisimman monien kulutustutkijoiden käsissä, vaikka teos onkin suunnattu ennen kaikkea sosiologian ja sosiaalipolitiikan tutki- joille. Suosittelen.

Sulkunen, Pekka (2009). *The Saturated Society. Governing Risk and Life- style in Consumer Culture*. London: Sage Publications Ltd.

Visa Heinonen toimii kuluttajaekonomian professorina ja laitoksen johtajana Helsingin yliopiston taloustieteen laitoksella. E-mail: vi- sa.heinonen@helsinki.fi